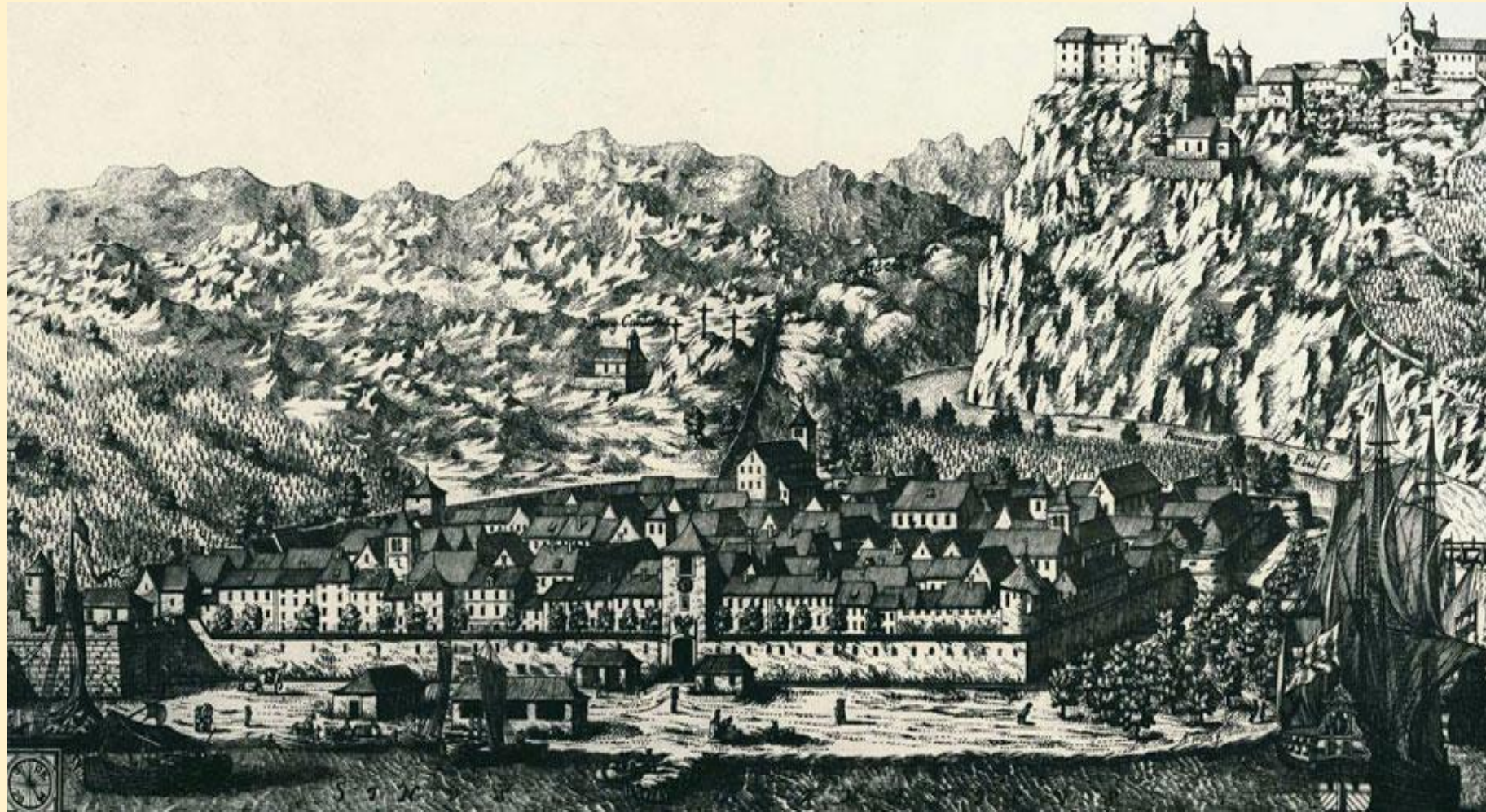

**Gabriele D'Annunzio u Rijeci: pisanje književnosti i
pisanje povijesti**

**doc.dr.sc. Vjekoslava Jurdana
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Rijeka je grad koji se u geopolitičkome smislu nalazi na točki susretišta srednjoeuropske i mediteranske kulture, a kao luka razvila se za vrijeme Habsburške Monarhije.

No, povijest toga grada pisali su i mnogi drugi koji su ovdje dolazili, ostavljajući svoje tragove kojima su gradili njegovu složenu identitetnu sliku.

Kako su tu i takvu povijest (re)interpretirali (riječki) književnici?

U tako naznačenom kontekstu promatramo i roman Viktora Cara Emina **Danuncijada** koji je objavljen 1946. Viktor Car Emin rođen je 1870. u Kraju kod Lovrana, a umro je u Opatiji 1963. godine.

Tijekom njegova života povijest u vidu novih nametnutih gospodara uzrokuje mnoge promjene njegova mjesta boravka. Uz književni rad (napisao je niz romana, pripovijedaka i nekoliko drama) snažno se angažirao i za slobodu i opstojnost hrvatskoga naroda u Istri i Hrvatskome primorju.

PET STOLJEĆA HRVATSKE KNJIZEVNOSTI

Urednički odbor:

RAFI BOČIŠIĆ, FERD BUDAK,
IVAN ĐONČEVIĆ, IVO FRANGEŠ,
MARIN FRANKIJEVIĆ, IDRA HORVAT,
JURI KATELAN, GUSTAV KRKLJEČ,
MARIJAN MATKOVIC, VLADKO PAVLETIĆ,
AUGUSTIN STIPČEVIĆ, KRSTO SPOLJAR,
DRAGUTIN TADJIANOVIC,
SIME VUCETIĆ

Urednik:

KRSTO SPOLJAR

Lektor:

BRATOLJUB KLAIC

Tajnik:

JELENA HEKMAN

ZAGREB 1977

VIKTOR CAR EMIN

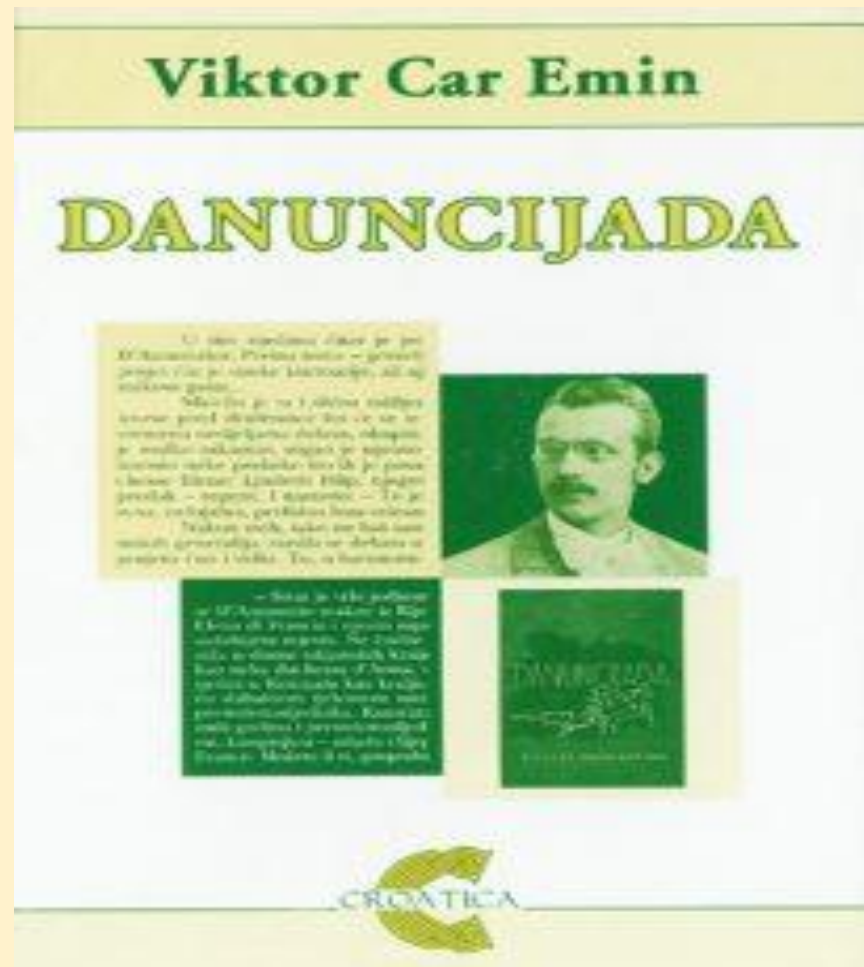
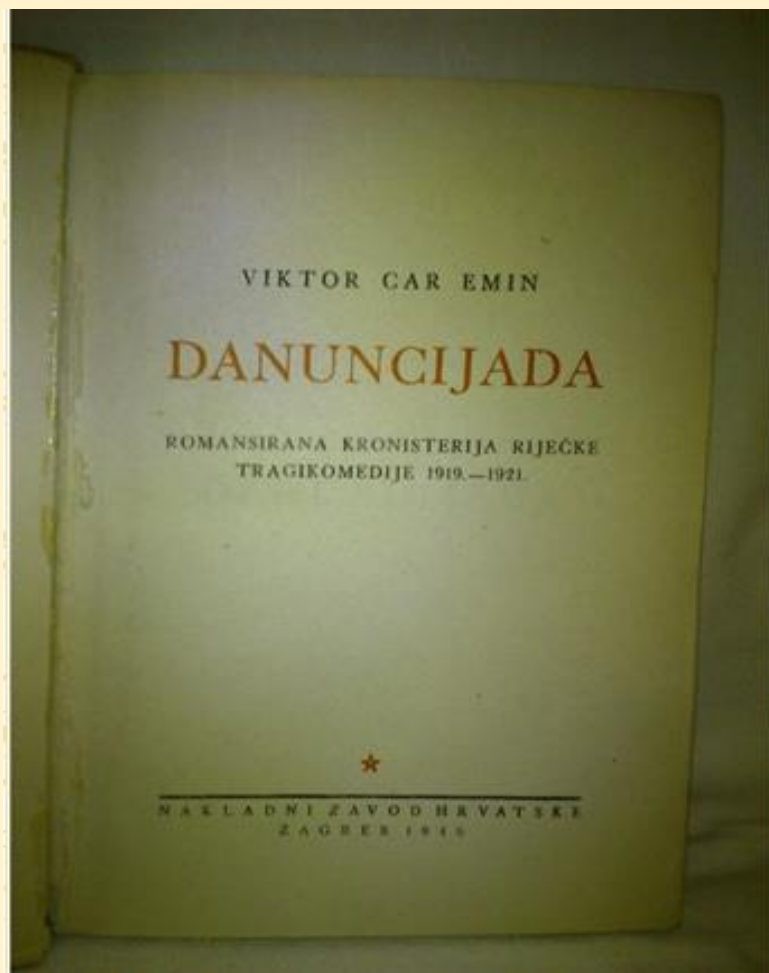
II

DANUNCIJADA

ROMANSIRANA KRONISTERIJA RIJEČKE
TRAGIKOMEDIJE 1919—1921

ZORA
MATICA HRVATSKA

I Viktor Car Emin, baš kao i većina srednjoeuropskih pisaca, doživljava intruzije nepozvane povijesti u vidu kolonizacija nepozvanih gospodara.

Tako se tijekom Drugoga svjetskog rata, već u zrelim godinama, sa suprugom Emom našao (ponovno) u progonstvu – na Sušaku. Upravo tih godina, točnije 1940., započinje pisati svoj najbolji roman i ujedno jedan od najboljih romana u hrvatskoj književnosti – **Danuncijadu**.

U tom romanu Viktor Car Emin prikazuje povijesne događaje koji su se dogodili nakon završetka Prvoga svjetskog rata, kada velike sile ne mogu odlučiti komu će pripasti grad Rijeka. Tu nedorečenu situaciju iskorištava jedan drugi pisac, Talijan Gabriele D'Annunzio, slavni Il Poeta.

On 11. rujna 1919. iz Venecije započinje pohod na Rijeku u koju stiže 12. rujna, dočekan kao spasitelj.

D'Annunzio je u Rijeci osnovao najneobičniju državu na svijetu, Talijansku Regenciju Kvarnera u kojoj je (1920.!) bio prihvaćen homoseksualizam i u kojoj je on bio neprikosnoveni vođa kojeg su posjećivali brojni poznati umjetnici.

Ta neobična država, zanimljivo je, kao prva na svijetu priznaje Lenjinovu boljševičku Rusiju. Potrajao je taj cirkus sve do Božića, kada se Italija odlučila obračunati s D'Annunzijem.

Rijeka ili smrt: D'Annunzio pred Municipijem u listopadu 1919. godine.

D'Annunzio, pravim imenom Gaetano Rapagnetta (Pescara, 12. III. 1863. – Gardone Riviese, 1. III. 1938.), proslavio se kao pjesnik, romanopisac i dramatičar, no bio je aktivan i u političkom životu Italije. Podrijetlom je iz Dalmacije.

Boreći se za Veliku Italiju, nije se ustručavao poduzeti mnoge neobične i avanturističke pothvate, npr. bacanje letaka na Beč iz aviona (bio je vrsni avijatičar), ili “torpediranje” austro-ugarskih brodova u Bakru. Svi ti vojnopolitički pothvati bili su obilno popraćeni i Pjesnikovim literarnim iskazom.

Gabriele D'Annunzio je četiri puta stupao na hrvatsko tlo: prvi put 1878. kada je posjetio Trogir (bilo mu je petnaest godina), drugi put u listopadu 1907. godine kada je na Rijeci (tijekom dva dana) javno i za honorar čitao svoju spram hrvatske obale Jadrana iredentistički i šovinistički sročenu dramu **La Nave**, treći put sredinom veljače 1918. godine kad je organizirao i predvodio diverzantsku akciju u Bakarskom zaljevu, i četvrti put tijekom pohoda na Rijeku i okupacije Rijeke (12. rujna 1919 — 18. siječnja 1921).

O tome što je D'Annunzio zapravo uradio u Bakarskom zaljevu zna se u nas malo i površno, a sam naziv akcije, odnosno istovjetan naslov knjige koju je D'Annunzio o tom događaju napisao, Naime **La beffa di Buccari**: bakarska poruga.

Djelo **Bakarska poruga (La beffa di Buccari, Milano, 1928.)** zapamćuje dvodnevne događaje (10. i 11. veljače 1918) na otvorenom moru kada je D'Annunzio s tri plovila i 30 ljudi posade (na svakom plovilu po deset dobrovoljaca, imena kojih donosi uz naznaku njihova mjesta rođenja) krenuo iz Venecije i, držeći se istarske obale, uplovio u Riječki zaljev, prošao Volosko, Žurkovo (nabraja redom sva mjesta!) uskliknuvši iredentistički:

„Iz Italije plovimo put Italije!“

Uz prozni, memoarski tekst **Bakarske poruge** tiskao je D'Annunzio u istom izdanju još i **La Canzone del Quarnero**. Tu pjesmu spominje Viktor Car Emin u Danuncijadi, navodeći iz nje četiri stiha (u originalu).

U dobi od 58 godina, nakon mnogih životnih, osobito ljubavničkih avantura, D'Annunzio stiže i "osvaja" Rijeku, želeći je pripojiti Italiji. Ostaje u Rijeci petnaest mjeseci i tada poražen, odlukom onih istih velikih sila, odlazi iz Rijeke 18. siječnja 1921. Povjesničari, teoretičari umjetnosti, pravnici, književnici, kulturolozi, sociolozi, filozofi, i to s različitih strana svijeta, pisali su i još pišu o tome D'Annunzijevo pohodu.

O D'Annunziju, njegovu životu, stvaralaštvu, političkom i vojnom djelovanju ispisana je čitava jedna biblioteka. Ovdje navodimo samo neke naslove: Mario CARLI, *Con D'Annunzio a Fiume*, Milano 1920.;

Piero CHIARA, *Vita di Gabriele D'Annunzio*, Milano 1978.;

Renzo DA FELICE, *D'Annunzio politico, 1918-1938.*, Bari 1978.;

Michael Arthur LEDEEN, *D'Annunzio a Fiume*, Bari 1975.;

ISTI, *D'Annunzio: The First Duce*, Baltimor, London 1977.;

Claudia SALARIS, *Alla festa della rivoluzione. Artisti e liberatori con D'Annunzio a Fiume*, Bologna 2002.;

John WOODHOUSE, *Gabriele D'Annunzio. Defiant Archangel*, Oxford 1998.

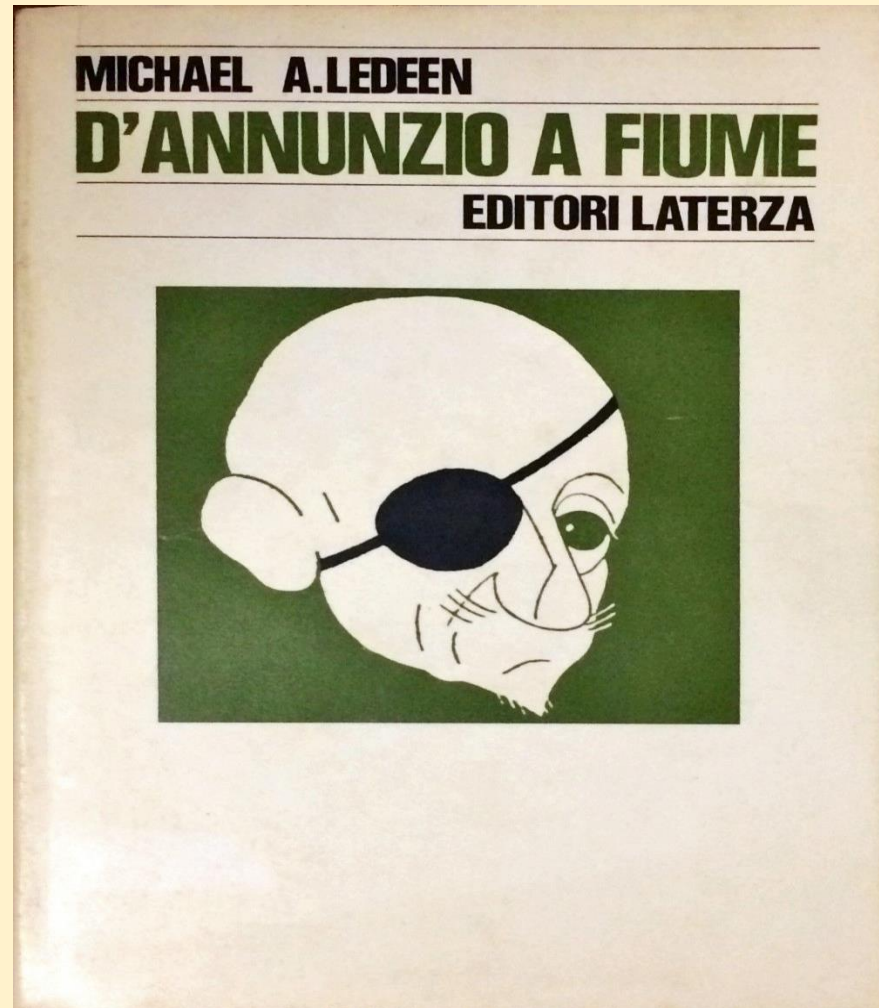
U Hrvatskoj se o D'Annunziju pisalo malo, samo dvije knjige: Ferdo ČULINOVIĆ, Riječka država. Od Londonskog pakta i Danuncijade do Rapalla i aneksije Italiji, Zagreb 1953.; Ljubinka TOŠEVA-KARPOWICZ, D'Annunzio u Rijeci: mitovi, politika i uloga masonerije, Rijeka 2007.

Uz to navodimo i dva znanstvena skupa: Znanstveni skup "Rijeka u razdoblju Gabriela D'Annunzia", Rijeka, 4. III. 2003. (tiskan je i istoimeni zbornik radova) i "Gabriele D'Annunzio i njegova riječka protofašistička Reggenza italiana del Carnaro", Rijeka, 25. XI. 2009.

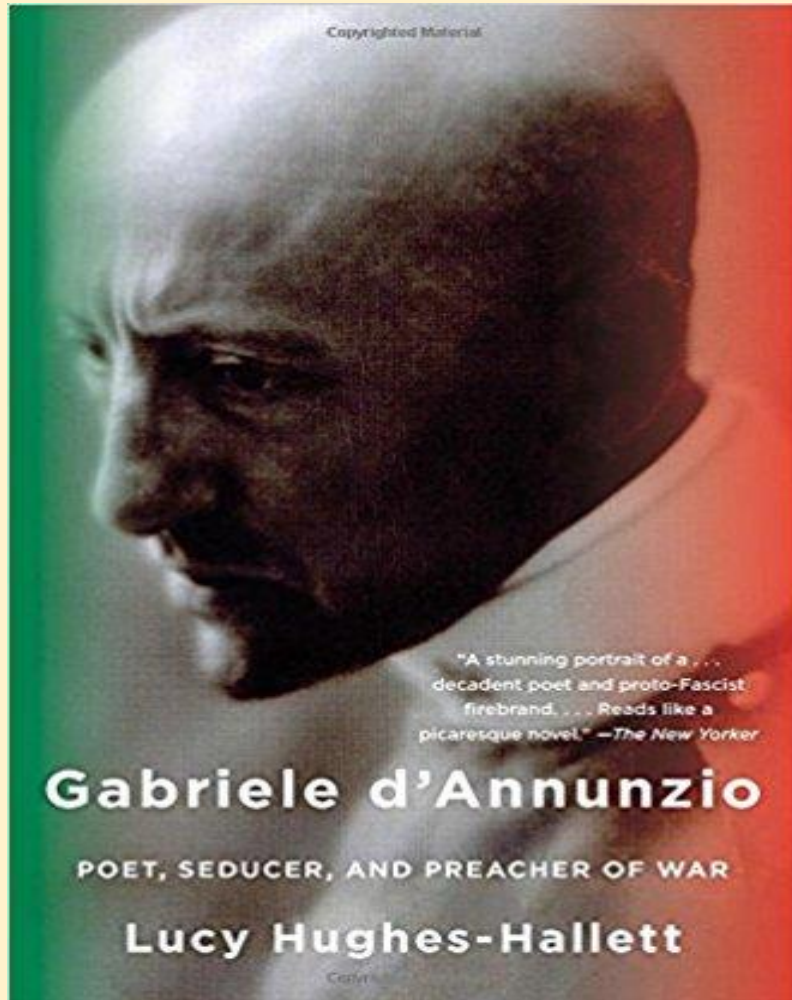
U kontekstu (su)odnosa pisanja književnosti i pisanja povijesti valja istaći kako se upravo Nedjeljko Fabrio bavi književn(ičk)im dimenzijama danuncijade (vidi Nedjeljko FABRIO, Ruža vjetrova: sjevernojadranski i drugi eseji, Zagreb 2003.).

Primjerice,

Michael A. Ledeen: **D'Annunzio a Fiume**, Laterza, Bari, 1975. (300 stranica).

Evo i najnoviji naslov:

**Winner of the Samuel Johnson
Prize for Nonfiction**

Winner of the Costa Biography Award

****Washington Post Best Books of 2013****

****Economist Best Books of 2013****

This fascinating life of Gabriele d'Annunzio—the charismatic poet, bon vivant, and virulent nationalist who prefigured Mussolini—traces the early twentieth century's trajectory from Romantic idealism to Fascist thuggery.

D'Annunzio was Italy's premier poet at a time when poetry could trigger riots. A brilliant self-publicist, he used his fame to sell his work, seduce women, and promote his extreme nationalism. At once an aesthete and a militarist, he enjoyed risking death no less than making love, and he wrote with equal enthusiasm about Fortuny gowns and torpedoes.

In 1915 his incendiary oratory helped drive Italy into the First World War, and in 1919 he led a troop of mutineers into the Croatian port of Fiume, where he established a delinquent utopia. Futurists, anarchists, communists and proto-fascists descended on the place, along with literati and thrill-seekers, drug dealers and prostitutes. Three years later, when the fascists marched on Rome, they belted out anthems they'd learned in Fiume, while Mussolini consciously modeled himself on the great poet. Lucy Hughes-Hallett's compelling biography is a revelation both of d'Annunzio's flamboyant life and of the dramatic times he helped to shape.

Hrvatski povjesničari, publicisti i književnici vrlo su malo pisali o D'Annuziju. Osim romana Viktora Cara Emina, koji je dugo vremena ostao nevaloriziran i neprepoznat u hrvatskoj književnosti, likom i djelom D. Annunzijevim, u kontekstu Riječke Države, bavio se povjesničar Ferdo Čulinović, a zatim i književnik Nedjeljko Fabrio. Akademik Fabrio spominje i govor Miroslava Krleže u riječkom Narodnom kazalištu 1952. godine u kojem Krleža opisuje i D'Annunzijevu riječku dramu:

„Kao što se to u historiji zapadnoevropske civilizacije često puta dešavalo, i u ovoj političkoj zavrzlami poezija je za posljednjih 50 godina odigrala svoju fatalnu ulogu. Jedan ne pretjerano nadaren, socijalno ograničen, upravo snobovski borniran i ne pretjerano originalan pjesnik obmanuo je vještinom prestidigitateura građanski društveni medij na zapadnoj obali Jadrana svojom dekorativnom, kvazivenecijanskom historijskom retorikom, koja se pretvorila u besmislenu i kriminalnu pustolovinu naivnog, ali ne manje kriminalnog političkog sistema.“

Kako je D'Annunzijevo pohod i njegovu vladavinu u Rijeci prikazao Viktor Car Emin? To pitanje ovdje sagledavamo u kontekstu složenoga odnosa pisanja svijeta (književnost) i pisanja o svijetu (povijest).

Odmah valja istaći da Emin u svom romanu, što nije toliko slučaj s njegovim prethodnim djelima, artikulira takvo poimanje povijesti koje se oslanja na neteleološku koncepciju te se time udaljava od šenoinske paradigme.

Tim otvaranjem nemonumentalnosti i neteleologijnosti roman je na putu prema postmodernističkoj paradigmi. Zašto na putu? Prije svega, povijest se ovdje pokušava tumačiti još uvijek reprezentativnom povijesnom osobom (D'Annunzio) koja oko sebe okuplja ne samo narativni tijek romana, nego i njegovu formalnu strukturu i cjelovitost.

Tu je i kronikalni pristup, ali ne u čistom obliku, jer Emin uz te elemente kronikalnog (koji podržavaju iluziju objektivnosti fikcije) isprepleće pripovjedačke i lirizirane dijelove koji se nadaju kao složen estetički prikaz povijesne ludosti.

Sadržaju romana prethodi **Predgovor** koji čitatelju omogućava smještanje u vremenski i prostorni kontekst radnje romana. No, taj predgovor nije koncipiran, niti ima ulogu predgovora (pripomena) kakve nalazimo u šenoinskom modelu povijesnoga romana.

Naime, Emin u svome **Predgovoru** ne iznosi želju za isticanjem vjerodostojnosti opisanih događaja, ne navodi znanstvenopovijesnu literaturu kao ni historiografske izvore koje je čitao. Autor iznosi poetizirani prikaz događaja koji su prethodili onima glavnima. A pri svemu tome znakovitom se nadaje ova rečenica: *“I tako grad osjeća da je nešto u zraku, iako još sve to izgleda nekako kaotično. Vijesti što iz časa u čas stizavaju sve su više-manje rastrgane, nesuvisle, čak i proturječne.”*

Sama radnja podijeljena je u pet dijelova – ***Pet vremena***, što signalizira dramatsku strukturu tragikomedije: **uvod, zaplet, razvoj, vrhunac, rasplet**. Svako vrijeme podijeljeno je na manje podnaslove koji kao sižejno-fabularne natuknice nisu poetski neutralne. Sve završava ***Epilogom***.

Uz to Emin na kraju daje i ***Pregled datuma glavnih događaja u vezi s pjesnikovom avanturom***, sve razvrstano kronološki po danima, mjesecima i godinama. Nije slučajno da te popratne podatke autor stavlja izvan samoga teksta romana. Dva su moguća razloga tomu: 1. svijest o tome da između povijesne i književne činjenice ne stoji znak jednakosti i 2. romanu kao zanimljivoj fabulaciji nije stalo samo do dokumentiranja, nego i do same priče.

U tom pravcu sagledavamo i podnaslov romana. Viktor Car Emin pridjenuo je svome romanu podnaslov ***Romansirana kronisterija riječke tragikomedije (1919 - 1921)*** u kojem naznačuje da je riječ o **kronisteriji**. Zanimljiva je ta neobična složenica.

Ona sintetizira dva složena pojma: kronologija i histerija, a njihovim spajanjem ukazuje se na odmak od historije (jer bi to bila kronistorija) kao slijeda vanjskih događaja, ali i na pomak prema prikazu unutrašnjeg razvoja lika, pa bi kronisterija, ističe Milorad Stojević, značila kroniku/povijest (jedne) histerije, histeričnu kroniku/povijest. Riječju, znakovita, ironična igra riječima: historija – histerija.

I druga složena riječ u podnaslovu – tragikomedija – zapravo podržava najavljenju složenost prve (kronisterija), i u cjelini imaju dvostruk ironičan učinak.

U konačnici, povijesna histerija je tragična komedija. Štoviše, cijeli se podnaslov dojmljivo nadaje kao dopuna još indikativnijem naslovu romana – **Danuncijada**. Asocijativno se ta riječ veže za denunciju, odnosno denuncijaciju – prokazivanje.

No, kako sam Car Emin kaže, njegove nakane bile su drukčije naravi: “Godine 1940. dvadeset godina nakon pjesnikova mahnitanja na Rijeci, u dane kada je Italija nošena talasom nabujalog šovinističkoga imperijalizma, ulazila u nov osvajački rat (...) ja sam pun srdžbe, osvete i mržnje – sio za stô, da u jednom svom novom djelu salijem na Gabrijela svu bujicu svoga bijesa... Međutim – izišlo je drukčije.

Što sam dublje ronio u neka njegova djela, sve sam više podlijegao čaru što je strujao iz izvjesnih stranica njegovih Lauda, njegovih drama i romana. Osjećao sam se kao upola svladan... Nisam mogao da blagosiljam, a ni da proklinjem. Iznosio sam događaje onako kako su se odvijali, ali (...) tako sam pjesnikovoj drugarici – Sorellini – pustio da ga od vremena do vremena nježno potiče neka se vrati... svojoj umjetnosti.”

I možda upravo je zato Eminov D'Annunzio složena osobnost izrazite pjesničke nadarenosti, koja je sposobna zavesti kako pojedinca, tako i mase... što se i dogodilo u Rijeci. U Eminovu romanu D'Annunzio je najčešće imenovan kao Ariel, što nije slučajan odabir. Naime, tom književno-fiksacijskom označnicom autor rastvara sliku povijesne osobe, omogućujući nam/sebi pogled u različite i skrivene dimenzije njegove nutrine

Roman je pun raznolikih reminiscencija – metatekstnih, intermedijskih – književnih, muzikoloških, teatroloških, uopće kulturoloških, filozofskih, politoloških, (pseudo)psiholoških ili (pseudo)psihoanalitičkih interpolacija. Radi se o urbanoj, intelektualističkoj, historiografskom aluzivnošću i apeliranjem na čitateljevu obaviještenost opterećenoj prozi – riječju, tzv. učenom romanu.

I formalni (jezični) plan slijedi ovakvu “opterećenost”. Ovdje nema stereotipnih fraza niti natruha romantičarskih verbalnih tirada, nego, naprotiv, nalazimo izrazito svjež i moderan vokabular. Radi se o polilingvnosti i hibridnosti koje svoj kontekst imaju u riječkoj višejezičnoj kulturološkoj situaciji – mikroprostoru limesa, pa je u tom smislu Danuncijada izvorište za lingvističke, sociolingvističke, psiholingvističke, stilističke i kulturološke analize.

Uz to su dijalozi, opisi te pripovjedačke sekvencije prožeti naslovima, predmetno-tematskim i idejnim elementima D'Annunzijeve književne djelatnosti, stavljaju se u odnos prema povijesnim događajima. Čini se da ono što je D'Annunzio kreirao u svom književnomjetničkom radu, rekreira u svojim vojnopolitičkim pohodima.

I obrnuto. Povijest jest tako ovjerovljenje književnosti. Ali, proces u danuncijadi ide i obrnutim smjerom, književnost ovjerovljuje povijest.

Evo ulomka iz D'Annuzijeva govora koji je održao prilikom dolaska u Rijeku: "... Dopo quest' atto di rinnovata volontà dichiaro io volontario di guerra, combattente, mutilato, appellandomi alla Francia di Victor Hugo, all' Inghilterra di Milton, all' America di Lincoln e di Walt Whitman, interprete del sentimento e del volere del sano popolo italiano proclamo l'annessione di Fiume all' Italia."

("Nakon ovog iskazanog čina obnovljene volje, ja ratni dragovoljac, borac, osakaćenik (ovdje u značenju ratnog invalida), pozivajući se na Francusku Victora Hugoa, na Englesku Miltona, na Ameriku Lincolna i Walta Whitmana, tumač osjećanja i volje zdravog talijanskog naroda proglašavam pripojenje Rijeke Italiji.")

I tako se isprepleću sudbine dvaju književnika koje je Povijest suprotstavila na liminalnom području riječkoga/fijumanskoga mikroprostora. Konkretni povijesni i zemljopisni prostor poprište je susretanja dvojice književnika, dvojice boraca sa suprotstavljenih političkih i nacionalnih strana.

Taj se sraz prenosi i na područje prostora Eminova pisanja koje, umjesto da nastavi borbu s Okupatorom, otkriva da je taj okupator (o)kultna, glamurozna, iznimno popularna, iznimno čitana, karizmatična, paradokсна osoba.

Denuncirajući sve te dimenzije D'Annunzija, Emin je nadrastao početnu srdžbu i gnušanje na stvarnu osobu koju remodulira u književni lik. Napustivši tehniku crno-bijeloga prikazivanja, raslojio ga je na introspekcijski plan, na odnos prema folli (svjetini), prema ženama, ljubavi, prema tzv. višim ciljevima i svojoj "povijesnoj" ulozi u svjetskim zbivanjima.

www.lokalpatrioti-rijeka.com

I upravo taj Eminov psihogram D'Annunzija, preciznije rečeno, stilizirana igra psihologijom, onaj je trag razlike koji Eminov roman udaljava od (vlastitoga) romantičarskoga ispisivanja povijesnih evokacija. Kako je riječ (tek) o stiliziranoj igri psihologijom, nema doslovne psihoanalize u obliku unutarnjeg monologa, unutarnjeg dijaloga, struje svijesti.

Ipak, autor (nam) omogućuje **PARALELNO ČITANJE** vanjskog (prostorno-vremenskog) i unutarnjeg, subjektivnog, mentalnog ("histerija") panoptikuma. Riječju, metapovijesni, alegorijski, paradigmatički psihogram uspješno je demonstriran nad povijesnom osobom.

No, ne i samo nad povijesnom osobom. Naime, veliku ulogu Viktor Car Emin daje i gradu kao kolektivnom liku. Simbolički (i fizički) – ženskome. Grad je seksualizirani topos i glavni junak romana s njim komunicira kao s partnericom koju valja osvojiti i poniziti. Nad tim antropomorfnim (feminiziranim) konglomeratom D'Annunzio prakticira rituale zavodjenja, podčinjavanja, prijetnji i ucjena koji p(r)okazuju dimenzije D'Annunzijeve osvajačke neuroze.

Prilikom ulaska u grad, Ariel piše sorellini Violante: *“Ulazak – više negoli apoteoza, a tvoj Ariel u njoj trijumfator. Fiume è mia! Rijeka je moja! Ja je držim. Držim grad izdovoljene, izvršene ljubavi. Rijeka mi se predala kao žena što izgara od ljubavi. Ja je držim...”*

1) D'Annunzio passa in rivista le truppe alle sue dipendenze. Fiume 20 settembre 1919

Naime, već pri ulasku D'Annunzija i njegovih vojnika u Grad, dolazi do histeričnog poistovjećivanja:

„Tu se pojavila teška oklopna kola, za njima druga, treća... Svima se na vrhu isprsio jedan ardit. U jednoj im ruci revolver, u drugoj bodež. Sad opali iz revolvera jedan, sad drugi, a svi urliču kao pomamni: A noi! A noi! A mnoštvo oko njih kao da se prometnulo u jedno samo grlo ozivlje se: – A noi! – dok se djevojke iz neposredne blizine poput pantera penju na kola, do arditu, s kojima se grle i ljube kiteći ih cvijećem, zastavicama, skidajući im crne fesove s dugim crnim resama i mećući ih sebi na glavu. Za njima se penju i druge (...) i one se s arditima cmokaju u obraze. (...) Sve se ruke pružaju prema njima, svaki hoće da dobaci koju lijepu riječ, žene i djevojke hoće da ih svojim zagrljajima uguše. (...) D'Annunzio! Il Liberatore! Arkandjel poslan od boga! Evviva! Evviva! Delirij. Zaglušna provala kolektivnog ludila. (...) Pet-šest gospođa i gospođica što su se kao bjesomučne furije dogurale do auta, prebaciše se unutra, u naručje pjesnika koji duboko dirnut uzvraća i poljupce, i sve dokaze neizmjerne ljubavi. A svijet uokolo neprestano u deliriju. Svi se ljube, grle, kliču, urlaju. I sve su kape i šeširi u zraku, zastave se visoko dižu i spuštaju pred njim, od boga poslanim spasiteljem. Sve je razdragano, očarano, pomamljeno. (...) I sve to huji, urla, tutnji i tuli, kao da se čitava krajina uokolo prometnula u ročište svih mogućih đavola.”

1.

Nella foto, gli arditi del generale Zoppi ad una sfilata di soldati nel 1919. Disobbedendo agli ordini ricevuti, anziché fermare D'Annunzio in marcia verso Fiume, si unirono alla spedizione per occupare la città.

Iz posljednje citirane rečenice vidljivo je da Car Emin denuncira histeriju danuncijade i u njezinoj dijaboličkoj komponenti. Sam Poeta je pun demona, kao što kaže jedan njegov mladi legionar:

„Naš komandant je uistinu pravo pravcato vrhunaravno biće. Un superuomo. (...) naš komandant nije ni dobar ni zao, ni blag ni žestok, ni sladak ni gorak, ni ljubezan ni naprasit, on je sve ujedno: i dobro i zlo, i ljubav i mržnja, i milost i krutost – sve, jer tako hoće demoni koji se kriju u njemu. Svoja besmrtna djela stvara naš komandant samo noću, u tajanstvenom svjetlu zvijezda vodi on svoje razgovore, i suoi sublimi dialoghi, sa svojim demonima. (...).”

(Eminov) D'Annunzio naziva Rijeku Città Olocausta – mučenički (žrtvovani) grad, grad života, mala kvarnerska rupica, nestalni grad, Rijeka – Pandorina posuda u kojoj će izaći svi njegovi demoni. Grad je Tijelo kao mjesto bliskosti, žensko tijelo. Ono je – za razliku od fenomenologijskog tijela, univerzalnog muškog – prostorno/geografsko tijelo i kao takvo na udaru muškog pogleda, pronalaska, otkrića – Ulaska (Santa Entrada), ostvarivanja žudnje.

Na razglednici iz Rijeke 1921. godine

www.lokalpatrioti-rijeka.com

A riječke žene jagme se da dobiju pokoju dlačicu s D'Annunzijevega tijela (*“Zar vi zaista mislite da ima na svijetu zlata kojim bi se mogli kupiti ma i najsitniji ‘tjelesni dijelovi’ jednog D'Annunzija”*), jer on *“ima neku tajnu moć kojom može svaku ženu da ‘skvilibrira’*. Ta čudesna moć vreba iz svega njegova bića. A ne samo iz omamljiva tona njegova glasa. Ženi, koja padne u njegovu blizinu događa se kao leptirici što kruži oko plamena: nađe se u pjesnikovu zagrljaju a da ni sama ne zna kako.”

I zato pri njegovu pohodu na Rijeku, “kao najrevnija suradnica poslužit će mu riječka žena., Fijumanka, koju je on jednog dana s vrhunca Kapitolija nazvao: Ardenza, Pazienza, Resistenza... Okitio ju je on još i drugim pjesničkim ukrasima, zato su mu mnoge između njih harne, i kud on okom, tud će one nježnim skokom. Razumije se da im sve njegove blistave hvale i laske u najzvučnijim superlativima udaraju sve više u glavu, tjeraju ih u sve nestašniju i dražesniju obijest, pa nije čudo što u tome kadikad i prevršuju malko.”

200

★
CECCHERINI
CO. 1. DIV.

FIVUME
30.5.
1920

D'ANNUNZIO

★
ROSSI
COM. ART.

★
FOR.
BOTTI

Guvernerova palača postaje D'Annunzijeva rezidencija, a s njenog balkona drži brojne govore. U tim govorima Rijeka je mučenički grad - *città olocausta* - žrtva međunarodne politike koja ne dopušta talijanskom narodu da se sjedini u jednoj državi.

Dolazi do prave epidemije stanja zanosa, demonske opsjednutosti, otvorena seksualna ponašanja, koketnosti, prijetvornosti, pretjeranosti u željama i antipatijama, neprilična izražavanja osjećaja što su sve oznake medicinskih i popularnih diskursa koji su okružili histeričnu/e osobu/e.

Građani žive, ističe Emin, “kao pod pritiskom neke neobjašnjive mōrē. Nekima se od njih čini kao da od nekog vremena propadaju sve dublje u mračni ponor. Pogdjekoji već gube i osjećaj vremena, čak i prostora na kome žive, lica i stvari oko njih čine im se sve nerealnija...”

A zatim razotkriva pozadinu te histerične zabave, odnosno denuncira tragediju, poremećenost, zlo, ponirući sve do podsvjesnih slojeva: *“Da, sve bi to bilo lijepo da nema onog tmurnog osjećaja nesigurnosti što prožimlje sve uokolo: i ljude i stvari. No to je baš najstrašnije, da grad živi pod neprestanim udarom okrutnih riječi: vatra i gvožđe, bombe i granate, padanje i umiranje – krv i opet samo krv. Versare ili sangue. Tutto il sangue. A to govori on, Pjesnik, svojim miloglasnim tonom što prodire kroz sve žilice i silazi još dublje, do podsvijesti u kojoj počivaju mnogi iskonski, još neistraženi instinkti. I ti nagoni, kao nekakvi tajanstveni nevidnici, izazvani neodoljivom muzikom njegova glasa, pružaju svoja ticala, dižu se iz svojih vjekovnih ležišta, prelaze u krv, u živce, u sve najsićušnije žilice, prožimaju čovjeka, ovladavaju njime, upravljaju ćudi i temperamentom, njegovim kretnjama i impulsima. Sve se to ispoljava najradije u mraku, u kasnijim satovima u noći, u mutnome, kad demon anarhije najviše hara.”*

www.lokalpatrioti-rijeka.com

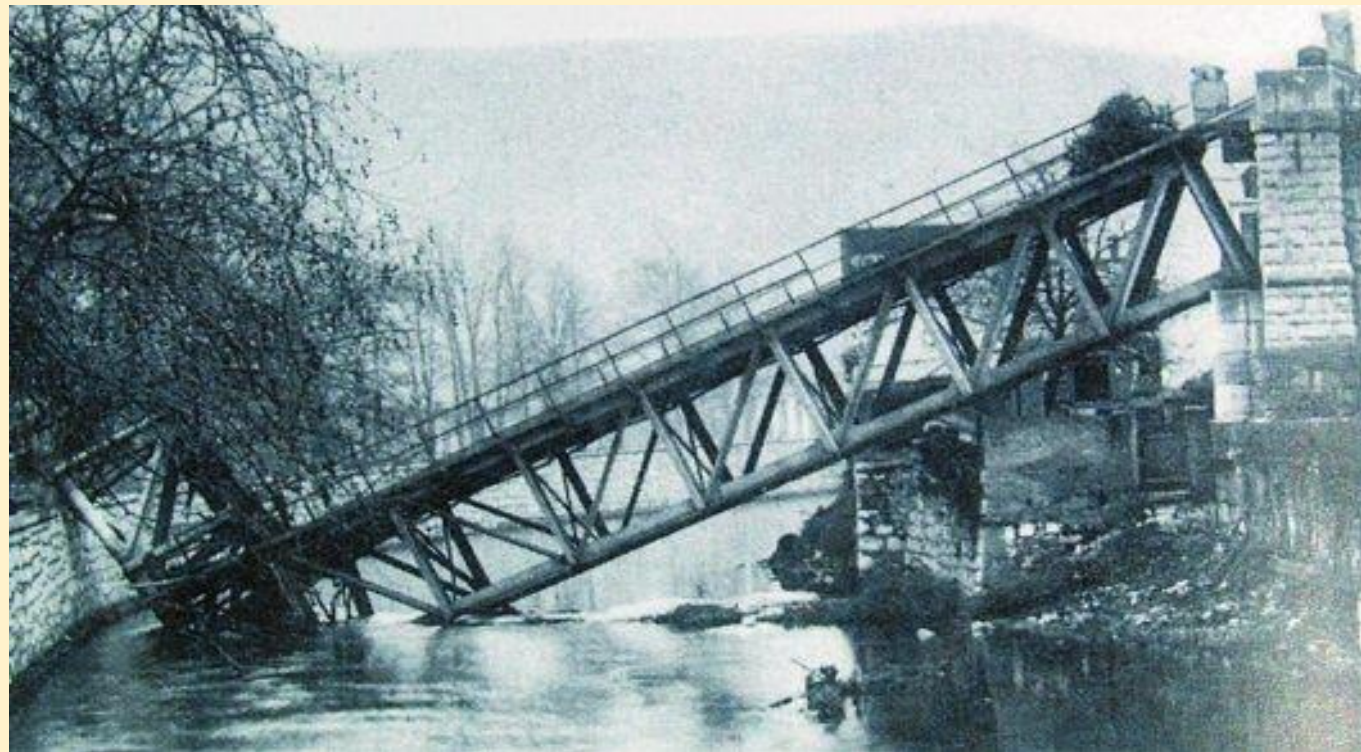

FIUME - XI novembre 1918 Corteo pel genetiaco di S. M. il Re

Sve to vodi do finalne anarhične destrukcije u kojoj razaralački nagon u *Gran bestiji*-kako Ariel naziva riječku masu, posvema vlada. *Arditi i sve ostale milicije, pa starci, žene i djeca-svi su kao obuzeti demonom pustošenja, za njima se povode i oni umjereniji, čak i oni kojim bi možda dužnost bila da obuzdavaju raspaljene strasti, da drže red....* Ariel se prije konačnog poraza u svojoj mahnitosti poistovjećuje s Atenjanima (kad je u Periklovo doba vladala kuga), a Atenu s Rijekom kojoj u skladu s time namjenjuje tragični finale:

„(...) nisam ja minirao samo našu luku i sve uređaje u njoj, već i čitav grad. I dobro je da se zna: prije nego se tko drzne da mi ga otme, ja ću i grad i sve građane u njemu i legionare i samoga sebe dići u zrak. No, prije nego se u prašini i pod podrtinama udavimo, učinit ću kao i oni u Ateni: otvorit ću vrata svemu dopuštenome i nedopuštenome, da svatko ne pragu smrti ispije kupu onih užitaka što ih bude smatrao za sebe najsladim i najopojnijim.“

Dolazi do Krvavovg Božića, kao finala D'Annunzijeve boravka u Rijeci: **Krvavi Božić** (tal. *Natale di sangue*), tzv. Pet riječkih dana (tal. *Cinque giornate di Fiume*), naziv je rata za Rijeku koji je trajao od 24. do 29. prosinca 1920. godine. Na Božić 1920. godine Sušak i Rijeka bili su poprište žestokih obračuna nagovijestivši kraj vladavine Gabriela D'Annunzija, koji je 12. rujna 1919. prevratom zauzeo grad. Krvavi Božić 1920. godine obilježio je sušačku i riječku povijest jer je nakon petodnevene bitke i razaranja D'Annunzio poražen, te je morao iseliti iz Guvernerove palače.

Željeznički most preko Rječine srušen za Krvavog Božića 1920. godine

Od 24. do 30. prosinca 1920. godine, Rijekom se sukobljavale snage odane D'Annunziju i regularna talijanska vojska koja je dobila naređenje istjerati D'Annunzija iz Rijeke. Brod Kraljevine Italije *Andrea Doria* ispalio je nekoliko projektila prema Guvernerovoj palači pri čemu je D'Annunzio bio lakše ranjen. Međusobno ubijanje talijanskih vojnika trajalo je 5 dana. Poginula su 22 ardita, 18 talijanskih redovnih vojnika i 5 civila.

Talijanska oklopnjača Dante Alighieri na Velom Mulu u riječkoj luci snimljena 1. prosinca 1920. godine

Sukob između njegovih pristaša i talijanske vojske počeo je 24. prosinca u jutarnjim satima i trajao je do 30. prosinca 1920. godine. Korzo i Mlaka bili su puni uličnih barikada iza kojih su stajali naoružani vojnici. Sukob je završio s nekoliko desetaka ubijenih i odlaskom D'Annunzija iz Rijeke. D'Annunzijeve legionari započinju s povlačenjem iz Rijeke 5. siječnja 1921., a sam pjesnik-vojnici napušta grad zrakoplovom 13 dana kasnije.

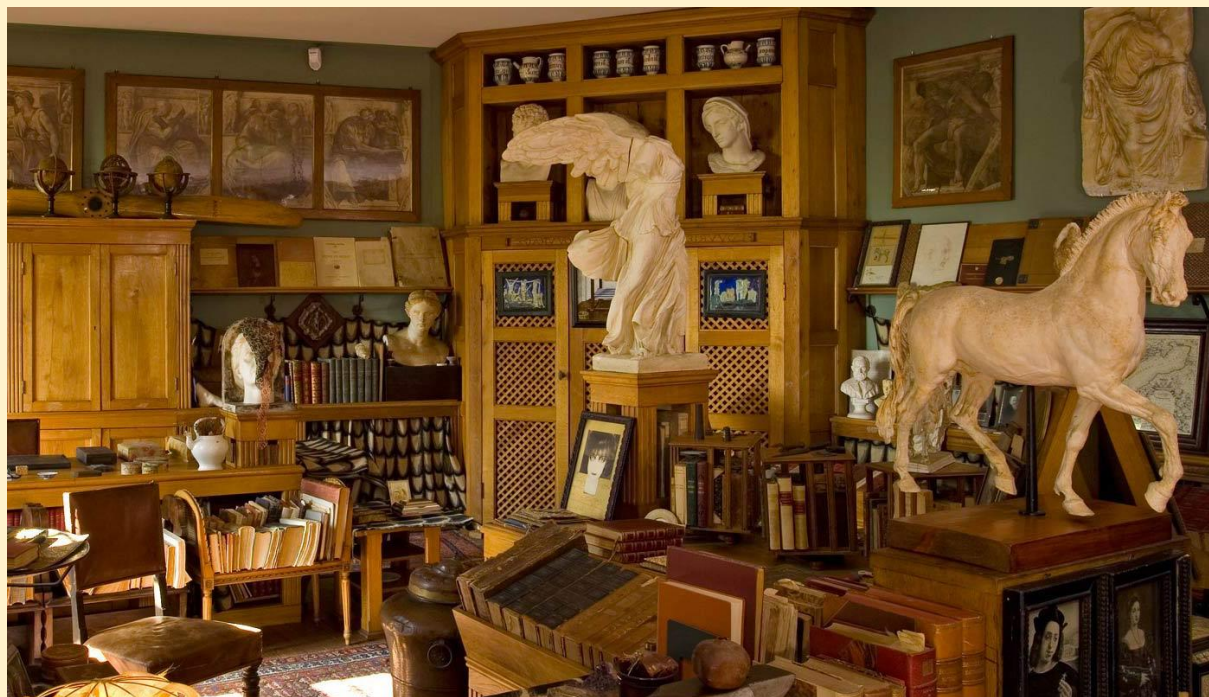

www.lokalpatrioti-rijeka.com
Le cinque giornate di Fiume 24-28 XII 1920

D'Annunzio odlazi iz grada 18. siječnja 1921. Povukao se iz javnog života u svoj dom na jezeru Garda i proveo posljednje godine pisanja. Iako je D'Annunzio imao snažan utjecaj na ideologiju Benita Mussolinija, nikada se nije izravno uključio u fašističku vladinu politiku u Italiji. Godine 1922., nedugo prije marša u Rimu, D'Annunzio je bio gurnut s prozora od nepoznata napadača. Preživio je, iako je bio ozbiljno ozlijeđen, ali se oporavio nakon što je Mussolini postao premijer.

Godine 1924. kralj Vittorio Emanuele III. dodijelio mu je plemstvo te je dobio nasljedni naslov **Principe di Montenevosa** . Godine 1937., D'Annunzio postaje predsjednik Kraljevske akademije Italije . D'Annunzio je umro 1938. godine od moždanog udara, u svojoj kući u Gardone Riviera . Mussolini je organizirao državni sprovod te je D'Annunzio pokopan u prekrasnom grobu izrađenom od bijelog mramora u Il Vittoriale degli Italiani uz obale jezera Garda.

Viktor Car Emin pri kraju romana u potpunosti otkriva mehanizam D'Annunzijeve histerije koja je izazvala masovnu histeriju u Gradu, odnosno Emin denuncira ono što stoji iza ovdje već navedene D'Annunzijeve programatske rečenice o Rijeci kao Pandorinoj posudi. Naime, korijeni svake histerije sežu u rano djetinje doba. Nakon što ne prevlada edipovsku fazu, osoba ostaje “zatočena” u prededipalnom, heterogenom, seksualno polimorfnom, karnevalesknom disruptivnom stanju i kao “odrasla” osoba prepoznaje se djelovanjem koje je odraz toga unutarnjeg neprevladanog stanja. Upravo u tome je srž Eminove denuncijacije D'Annunzijeve histerije. Car Emin nam o tome “govori” kroz lik već spomenute sorelline Violante:

“Nije htjela da ga draži, zato je za sebe zadržala misao što joj se – a da ne zna kako ni odakle – uvukla u glavu dok je čitala ratni ‘bolletino’. Misao nevaljalka, u ovakvim trenucima gotovo malko i zlobna. Da, čitajući onaj ‘bolletino di guerra’ bilo joj je kao da je sve što se vani zbiva zaista neka igra. Jedna, luda, opasna, pa i krvava igra, jedna od onih što je kadikad izvode djeca kad hoće da i u tim grubim stvarima oponašaju velike. Da, igra – a prvi igrač u njoj – to je on, Ariel, s onim nabubreno berekinskim licem.”

1: “Slika je dospjela u ruke i sorellini. Njoj se pak čini – bog bi znao zašto – da na toj slici Ariel izgleda kao dečko – un bambino – koji je upravo u taj mah uhvaćen na nekakvom nestaš-nom, berekinskom djelu...”

U tom svjetlu sagledavamo i rečenice koje je D'Annunzio, odnosno Eminov Ariel, zapisao odlazeći iz (ne)osvojene Rijeke: *“Tko će danas i vjekovima moći da pogodi ono što sam ja o sebi htio da sakrijem. Chi mai oggi e nel secolo o nei secoli potrà indovinare quel che di me ho io voluto nascondere?...”*

Tim pitanjem Viktor Car Emin zaokružuje svoju kronisteriju, završavajući njezinu događajnost znakovitim riječima – **razbijeno(st) i komedija**.

Emin implicitno ukazuje na to da nije riječ o pukoj povijesnoj rekonstrukciji (rekonstrukciji autentičnosti) i ne prikazuje D'Annunzija kao reprezentativnu/monumentalističku osobu.

Ovdje nije riječ o prikazu historiografskoga subjekta, razumljenog kroz prizmu historicističkoga ciljno usmjerenog kretanja, pri čemu se isključuje sve što se odbija pokoriti takvu linearno ustrojenu razumijevaju. Jer Emin kao da (se) pita: Nije li za (naš) život odlučno upravo ono što se uskraćuje našoj svijesti da bi se povuklo u “mračnu” zonu tzv. Nesvjesnog?

U tom su kontekstu i tijelo autora i tijela njegovih objekata opisivanja (D'Annunzio, Rijeka) mjesta upisa polifone povijesne naracije, štoviše – varijanata povijesti i kao takva – (ne)prikaziva tijela. Stoga ova kronisterija navodi na permanentna preispitivanja o - graničenja definicije povijesti i geografije, uvodeći u svoj ispis sjećanje i povijest kroz histeriju – kao produkt tijela obilježena ludilom povijesti. Tako se kontrapunktnost ove povijesti otkriva kao fizički biljeg na samoj granici prikazivog.

Budući da povijesni događaj/povijesnu osobu prikazuje ne kao neupitnu istinu, nego kao pitanje, Viktor Car Emin anticipira postmodernu vizuru.

Tim više što se ova pri/povijest ne stavlja u službu višeg cilja: *Historia magistra vitae est*, niti se njome pri/kazuje izvjesnost prošlosti. Završetak ostaje otvorenim pitanjem i stoga upozorava na kontingentnost i fikcionalnost našega doživljavanja svijeta.

Nakon Drugog svjetskog rata Viktor Car Emin vratio se u Opatiju gdje je ostao do kraja života.